

Філософія

УДК 17.024.4:17.023.31

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19435904>

Фрагментація життєвого досвіду особистості в умовах суспільних змін

Кравченко Олена Петрівна,

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії і соціальної антропології

імені професора І. П. Стогнія,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8736-8128>

Майстренко Олександр Володимирович,

аспірант кафедри філософії і соціальної антропології

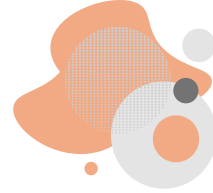
імені професора І. П. Стогнія,

Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав, Україна

<https://orcid.org/0009-0008-7348-1542>

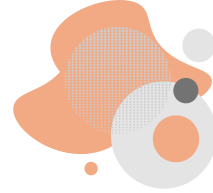
Прийнято: 20.03.2026 | Опубліковано: 31.03.2026

***Анотація.** Актуальність дослідження зумовлена необхідністю філософського осмислення впливу соціальних трансформацій на буття людини. Зростання інформаційних потоків, нестабільність соціальних умов і множинність соціальних ролей спричиняють фрагментацію досвіду, що ускладнює збереження цілісності ідентичності та смислової єдності життєвого шляху. Це потребує комплексного теоретичного аналізу*

життєвого досвіду особистості, вияву основних характеристик фрагментації та стратегій її подолання в умовах сучасних суспільних змін.

Мета. Метою статті є аналіз феномену фрагментації життєвого досвіду особистості в умовах суспільних змін, виявлення основних чинників, проявів і наслідків цього процесу, а також обґрунтування механізмів збереження особистісної цілісності в умовах фрагментованої реальності. **Методи.** У дослідженні використано загальнонаукові методи аналізу та синтезу для вивчення теоретичних підходів до проблеми. Застосовано порівняльний метод для зіставлення концепцій зарубіжних і українських дослідників. Також залучено герменевтичний метод для інтерпретації філософських концепцій. Використано системний та соціокультурний підходи для аналізу життєвого досвіду особистості в умовах суспільних змін. Метод узагальнення дозволив сформулювати висновки щодо проявів, наслідків і механізмів подолання фрагментації життєвого досвіду. **Результати.** У дослідженні розглянуто основні теоретико-методологічні підходи до аналізу буття людини і соціуму в процесі сучасного цивілізаційного розвитку, а також розуміння проблеми життєвого досвіду у сучасних наукових розробках (З. Бауман, Ю. Габермас, Е. Гідденс, М. Фуко). Виокремлено комплекс чинників, які зумовлюють нестабільність внутрішньої структури життєвого досвіду особистості. Обґрунтовано, що цифровізація, глобалізація, прискорення соціального часу та соціальні кризи спричиняють трансформацію структури життєвого досвіду, надаючи йому фрагментарного характеру. Виділено основні прояви фрагментації, зокрема переривчастість життєвого шляху, множинність соціальних ролей та ідентичностей, а також порушення смислової цілісності досвіду. Це дозволило передбачити варіативність стратегій, направлених на подолання фрагментації життєвого досвіду особистості. **Висновки.** Доведено, що фрагментація життєвого досвіду є однією з визначальних характеристик

існування сучасної людини, яка змушена постійно балансувати між різними вимірами власного буття, намагаючись зберегти внутрішню цілісність і самореалізуватися в умовах суспільних трансформацій. З'ясовано, що фрагментація проявляється на різних рівнях буття особистості – біографічному, соціальному та когнітивному. Встановлено наслідки цього процесу, які мають амбівалентний характер: від кризи ідентичності до розширення можливостей самоконструювання. Обґрунтовано індивідуальні та соціокультурні стратегії подолання фрагментації життєвого досвіду та визначено механізми збереження особистісної цілісності в умовах суспільних змін, серед яких ключове місце займають рефлексія, комунікація, утвердження системи ціннісних орієнтацій та формування наративної цілісності.

Ключові слова: *особистість, ідентичність, життєвий досвід, соціальні зміни, соціоцивілізаційні орієнтири, фрагментація, цифровізація, рефлексія, комунікація, ціннісні орієнтації, особистісна цілісність.*

Fragmentation of personal life experience under conditions of social change

Olena Kravchenko,

Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Philosophy and Social
Anthropology named after Professor I. P. Stohniy, Hryhorii Skovoroda University
in Pereiaslav, Pereiaslav, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-8736-8128>

Oleksandr Maistrenko,

Postgraduate student of the Department of Philosophy and Social
Anthropology named after Professor I. P. Stohniy, Hryhorii Skovoroda University
in Pereiaslav, Pereiaslav, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0008-7348-1542>

Abstract. *The relevance of the study is determined by the need for a philosophical understanding of the influence of social transformations on human existence. The growth of information flows, the instability of social conditions, and the multiplicity of social roles cause the fragmentation of experience, which complicates the preservation of the integrity of identity and the meaningful unity of an individual's life path. This necessitates a comprehensive theoretical analysis of personal life experience, the identification of the main characteristics of fragmentation, and the strategies for overcoming it in the context of contemporary social changes.* **Purpose.** *The aim of the article is to analyze the phenomenon of fragmentation of personal life experience in the context of social change, to identify the main factors, manifestations, and consequences of this process, as well as to substantiate the mechanisms for preserving personal integrity in a fragmented reality.* **Methods.** *The study employs general scientific methods of analysis and synthesis to examine theoretical approaches to the problem. A comparative method is applied to compare the concepts of foreign and Ukrainian scholars. A hermeneutic method is also used to interpret philosophical concepts. In addition, systemic and sociocultural approaches are employed to analyze personal life experience in the conditions of social change. The method of generalization made it possible to formulate conclusions regarding the manifestations, consequences, and mechanisms for overcoming the fragmentation of life experience.* **Results.** *The study examines the main theoretical and methodological approaches to the analysis of human existence and society in the process of contemporary civilizational development, as well as the understanding of the problem of life experience in modern scientific research (J. Habermas, Z. Bauman, A. Giddens, M. Foucault). A set of factors that cause instability in the internal structure of an individual's life experience has been identified. It is substantiated that digitalization, globalization, the acceleration of social time, and social crises transform the structure of life experience, giving it a fragmented character. The*

*main manifestations of fragmentation are highlighted, including the discontinuity of the life course, the multiplicity of social roles and identities, as well as the disruption of the meaningful integrity of experience. This made it possible to anticipate the variability of strategies aimed at overcoming the fragmentation of an individual's life experience. **Conclusions.** It is proven that the fragmentation of life experience is one of the defining characteristics of the existence of modern individuals, who are forced to constantly balance between different dimensions of their being while striving to preserve inner integrity and achieve self-realization in conditions of social transformation. It has been clarified that fragmentation manifests itself at different levels of personal existence – biographical, social, and cognitive. The consequences of this process are ambivalent, ranging from identity crises to the expansion of opportunities for self-construction. Individual and sociocultural strategies for overcoming the fragmentation of life experience have been substantiated, and mechanisms for preserving personal integrity in the context of social change have been identified, among which reflection, communication, the affirmation of value orientations, and the formation of narrative integrity occupy a key place.*

Keywords: *personality, identity, life experience, social change, socio-civilizational orientations, fragmentation, digitalization, reflection, communication, value orientations, personal integrity.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується глибокими трансформаційними процесами: прискорення соціальних змін, нестабільність інституційних структур, зростання ролі інформаційних технологій. Ці трансформації мають системний характер, ситуаційно впливають на людину і зумовлюють нові умови формування життєвого досвіду особистості, коли традиційні моделі цілісного та послідовного життя особистості поступаються місцем нестійким і

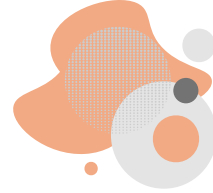

варіативним формам існування. Відбувається фрагментація життєвого досвіду, що постає як одна з ключових характеристик сучасної соціокультури, в якій індивід змушений постійно адаптуватися до змінюваних соціальних контекстів, поєднувати множинні ролі та конструювати власну ідентичність у ситуації невизначеності. Такий стан супроводжується розривами у часовій та смисловій структурі досвіду, що ускладнює формування цілісного уявлення про власне життя та перспективи його розвитку.

Отже, актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення впливу соціальних трансформацій на внутрішню структуру життєвого досвіду особистості, а також пошуку можливостей збереження її цілісності в умовах фрагментованої реальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «життєвий досвід» має ґрунтовну розробку у філософії та соціогуманітарних науках і бере свій початок ще з вивчення антропологічних проблем у феноменології Е. Гуссерля, психоаналізі Е. Фрома, філософії життя Ф. Ніцше, інтуїтивізмі А. Бергсона, гуманістичній психології А. Маслоу, волюнтаризмі А. Шопенгауера тощо.

Зарубіжні дослідники репрезентують особливі підходи до аналізу особистості і соціуму в процесі цивілізаційного розвитку, що дає змогу простежити варіативність філософсько-методологічного базису проблеми. Так, важливим методологічним орієнтиром є екзистенційний підхід, представлений, зокрема, у працях М. Гайдеггера та Ж.-П. Сартра, у межах якого особистість постає як суб'єкт самотворення, що переживає власне буття в умовах невизначеності. Постмодерністський підхід (М. Фуко, Ж.-Ф. Ліотар, А. Бадью) акцентує увагу на дискурсивній природі суб'єктності та множинності життєвих практик. Зокрема, З. Бауман описує стан «liquid modernity» («плинної модерності» у якій все «тече і розмивається»), коли

суспільство постає як нестабільне та мінливе, що зумовлює розмивання сталих життєвих орієнтирів, а ідентичність, перестає бути заданою і стає завданням, яке індивід змушений постійно вирішувати в умовах невизначеності [18, с. 15]. Разом з тим, філософ, констатує проблему особистості крізь призму змін соціальної структури, не формує комплексних шляхів її вирішення в умовах прискорення соціальних процесів і медіації реальності. Соціокультурний підхід зосереджується на змістовних аспектах розвитку особистості (М. Вебер, Е. Дюркгейм, Г. Зіммель), коли життєвий досвід інтерпретується як цілісна система значень, сформована в межах соціального порядку.

В українських філософських і міждисциплінарних публікаціях проблематика сучасних трансформацій буття людини також активно розробляється. Досліджуються філософські аспекти глобалізації та їхній вплив на культурну ідентичність [11], соціально-психологічні особливості розвитку особистості під впливом трансформаційних змін у суспільстві [9], система цінностей як фундаментальна основа культурної ідентичності у швидкозмінному світі [2], філософський концепт «ситуація людини» та принцип, згідно якого реальні зміни починаються з самих людей, з їхнього наміру до змін [19]. Водночас науковці зосереджуються переважно на окремих елементах – культурній ідентичності, ціннісних орієнтаціях, життєвому потенціалі чи суперечностях людської ситуації, – а не на цілісному розгляді особистості в умовах суспільних змін.

Філософські виміри буття людини в сучасних реаліях розкривають Н. Маринець, В. Пугачов, О. Балинська [10]. Вчені комплексно окреслюють провідні ідеї, концепції стосовно розуміння буття людини, міркують щодо онтологічних проблем в реаліях сьогодення і впливів соціуму на становлення індивідуальності.

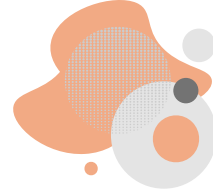
Теоретико-методологічні, концептуальні та праксеологічні засади формування особистості і розвитку цифрового суспільства детально опрацьовані В. Воронковою та В. Нікітенко [3]. У дослідженні акцентовано на філософії розвитку креативного суспільства та потенціалу особистості, а також розроблено практичні рекомендації на шляху діджиталізації.

Ю. Огороднійчук [12] репрезентує взаємодію сучасної людини з віртуальною реальністю, яка для нас вже стала повсякденністю. Дослідниця зазначає, що інтенсивна віртуалізація сучасного соціуму зумовила появу принципово нових методів людського спілкування, засвоєння знань та впливу на суспільну свідомість, пошуку власної ідентичності у віртуальному просторі.

В. Кириченко [7] шляхом емпіричних досліджень розкриває проблему становлення картини світу особистості в сучасному інформаційному суспільстві, акцентуючи увагу на умовах інформаційного хаосу та суспільної невизначеності. Цінним є виокремлення соціокультурних дискрет життєвого шляху особистості та критичності мислення в умовах глобалізації інформаційного середовища.

Загалом, ці роботи демонструють зростання уваги до варіацій структури життєвого досвіду особистості, проте, наукові розвідки не фокусуються на комплексній можливості збереження особистісної цілісності в умовах фрагментованої реальності.

Окремий напрям сучасних досліджень становлять колективні праці, присвячені впливу соціокультурного та цифрового середовища на особистість. У цьому контексті на увагу заслуговують монографії: «Перетворення буття людини і соціуму в контексті сучасного цивілізаційного розвитку» (за наук. ред. З. Скринник, А. Карася) [13], де розглядаються перспективи людини в добу інформаційної цивілізації, конструювання образу соціальної реальності в масовій свідомості та віртуалізація соціуму;

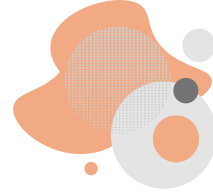
«Проблема людини в українських реаліях: есенційні та екзистенційні виміри» (за наук. ред. В. Загороднюка) [14], де показано формування ідентичності сучасної людини під впливом складних екзистенційних і соціокультурних процесів; «Ідентичність людини: філософсько-антропологічний аналіз» (за наук. ред. В. Загороднюка) [6], де розкрито суперечливу динаміку сучасної ідентичності, зокрема співвідношення стабільності й трансформації, появу нових форм самовизначення та кризові прояви. У межах заявленої проблематики ці розвідки відіграють важливу роль, оскільки дозволяють конкретизувати характер сучасних суспільних трансформацій та виявити умови і чинники, що сприяють втраті особистісної цілісності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукової літератури засвідчує наявність широкого спектра підходів до вивчення теми. Разом з тим, на сьогоднішній день в означеній проблемі існує низка питань, які, з урахуванням сучасних суспільних трансформацій, потребують конкретизації та поглибленої наукової розробки.

Обрана джерельна та теоретико-методологічна база нашого дослідження дозволяє нам всебічно проаналізувати феномен фрагментації життєвого досвіду особистості, виявити його основні характеристики, зрозуміти механізми його формування та стратегії його подолання в умовах сучасних соціальних змін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз феномену фрагментації життєвого досвіду особистості в умовах суспільних змін, виявлення основних чинників, проявів і наслідків цього процесу, а також обґрунтування механізмів збереження особистісної цілісності в умовах фрагментованої реальності.

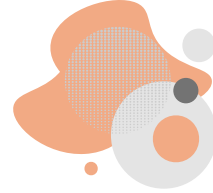
Відповідно до поставленої мети, дослідження передбачає вирішення низки завдань: проаналізувати теоретичні підходи до розуміння життєвого досвіду особистості; розкрити основні чинники фрагментації життєвого

досвіду в умовах сучасних суспільних змін; охарактеризувати прояви фрагментації життєвого досвіду та виявити її наслідки для формування ідентичності та смислової цілісності особистості; визначити стратегії подолання фрагментації життєвого досвіду та обґрунтувати ключові механізми збереження особистісної цілісності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У межах філософського дискурсу поняття «життєвий досвід» розглядається як інтегральна характеристика буття особистості, що формується у процесі взаємодії індивіда з соціокультурним середовищем і включає як когнітивні, так і ціннісно-сміслові компоненти. До когнітивних компонентів належать знання, вміння, навички, способи діяльності, а до ціннісно-сміслових – переконання, цінності, установки, переживання. Діють компоненти в єдиному синтезі, що забезпечує адаптацію особистості, дозволяє інтерпретувати події та формує основу для життєтворчості. Адже, «кожна людина протягом життя набуває досвід у різних сферах існування: різні досвіди часу і простору, досвід народження і досвід смерті, досвід спілкування і досвід релігійний, досвід абстрактного теоретичного мислення і досвід буденності, досвід сну і досвід свободи» [15, с. 36].

Звертаючись до уже зазначених філософських підходів аналізу особистості (екзистенційний, соціокультурний, постмодерністський), можна прослідкувати варіації відповідних термінологічних визначень поняття «життєвий досвід». Екзистенціалізм (Ж.-П. Сартр [16]) інтерпретує життєвий досвід як процес постійного вибору та конструювання смислів, що особливо актуалізується в умовах соціальних змін. У філософії постмодернізму (М. Фуко [17]) досвід формується через різномірні інформаційні та соціальні практики, а соціокультурний підхід (З. Бауман [1]) уможливорює фрагментарний характер досвіду, що відображає загальну динаміку змін. При цьому очевидною є спільна позиція в характеристиці означених підходів:

стабільність внутрішньої структури життєвого досвіду особистості залежить від соціальних трансформацій та особливостей їх впливу на людину.

На відміну від традиційних моделей, де життєвий шлях мав відносно послідовний і структурований характер, сучасна людина дедалі частіше стикається з необхідністю існування в умовах множинності, нестабільності та невизначеності. Основними чинниками трансформації особистісного досвіду виступає глобалізація, цифровізація, прискорення соціального часу, нестабільність соціальних інститутів і життєвих стратегій.

Цифровізація соціального простору – ключовий фактор. Тільки-но з'явившись, цифрові технології одразу стали фундаментальним чинником, що визначає нові способи людського буття. Вони не лише розширюють можливості доступу до знань і комунікації, але й створюють нові форми взаємодії, що змінюють характер соціальних зв'язків. Віртуалізація повсякденного життя сприяє виникненню множинних контекстів існування особистості, в яких вона змушена постійно адаптуватися до різних норм, ролей і очікувань. Науковці (С. Крилова, В. Крилова, Н. Манойло, Е. Герасимова, Т. Таблер) досліджують, як штучний інтелект трансформує традиційні уявлення про знання та владу в контексті людського буття, та констатують, що «відносини між штучним інтелектом та людським буттям є складними й перебувають у процесі постійної еволюції, що йде пліч-о-пліч із технологічним прогресом, за допомогою якого людина трансформує світ» [21, с. 368]. Тому, сучасна соціальна філософія прагне зрозуміти й осмислити ці відносини, щоб відповісти на виклики та можливості, які ШІ створює в нашому суспільстві, а також спрогнозувати можливі наслідки та переваги його розвитку в майбутньому. Автори аналізують етичні та соціально-філософські виклики, які виникають через інтеграцію штучного інтелекту в суспільне життя, про те, «хто має право контролювати й регулювати ШІ, а також як розподіляється влада між людьми та машинами» [21, с. 368].

Не менш важливим фактором є глобалізація, яка посилює взаємозалежність суспільств і культур. У цих умовах відбувається руйнування традиційних соціоцивілізаційних орієнтирів і водночас виникає необхідність формування нових моделей ідентичності. Е. Гідденс зазначає, що у пізній модерності соціальне життя набуває рефлексивного характеру, що змушує індивіда постійно переглядати власні практики, а досвід перестає бути стабільним і набуває динамічної, змінної структури [5]. Крім того, в умовах суспільної глобалізації проблеми планетарного масштабу починають домінувати над проблемами індивідуального характеру. Життя «десь там» стає більш важливішим ніж «тут і тепер» [7, с. 157].

Суттєвий вплив на трансформацію досвіду мають також кризові явища сучасності – соціальні конфлікти, економічна нестабільність, політичні потрясіння. Вони порушують відчуття стабільності та передбачуваності життя, що традиційно забезпечувало цілісність життєвого шляху. У результаті життєвий досвід особистості набуває переривчастого характеру, а сама особистість змушена постійно переорієнтовуватися в умовах мінливої реальності.

Важливою характеристикою сучасних суспільних змін є прискорення темпів життя, що супроводжується інформаційним перенасиченням. Надлишок інформації ускладнює її осмислення та інтеграцію в цілісну картину світу, сприяючи формуванню поверхневого сприйняття дійсності, яке часто описується як «кліпове мислення». Суть терміну яскраво продемонстрована сучасним буттям людини в межах цифрового простору, де реальність пізнається через короткі, яскраві фрагменти (відео, заголовки, пости), при якому мозок швидко перемикається між розрізненими даними, віддаючи перевагу візуальним образам над текстом. У таких умовах, за спостереженнями З. Баумана, «жодні соціальні форми не здатні зберігати свою стабільність тривалий час» [18, с. 15], тому сучасне суспільство втрачає

сталість форм і значень, що безпосередньо впливає на структуру індивідуального досвіду. Людина «не може більше покладатися на стратегії, які досягаються через досвід навчання, не кажучи вже про ті, що походять від традиційних цінностей або мудрості. Надлишок інформації, що не використовується, створює перенасичення. Коли рівень насичення досягається, то накопичення перестає бути ознакою добробуту і стає небажаним» [18, с. 15].

Варто зазначити, що здійснений нами аналіз суспільних змін (цифровізації, глобалізації, прискорення соціального часу, кризових явищ та інформаційного перенасичення), представлений окремими чинниками трансформації особистісного досвіду. Однак, у сучасному житті вони взаємопов'язані і змінюють життєвий досвід особистості комплексно, зумовлюючи прояви фрагментації на біографічному, соціальному та когнітивному рівнях. Розглянемо їх більш детально.

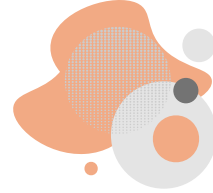
Одним із ключових виявів фрагментації є переривчастість біографічного досвіду. Життєві події перестають вибудовуватися у логічно послідовний наратив, натомість набувають характеру окремих, часто не пов'язаних між собою епізодів. Це ускладнює формування цілісного образу власного життя та послаблює відчуття безперервності особистісного розвитку. У цьому контексті З. Бауман пише про «утопію сучасності», що «перетворивши плин життя на безконечну низку егоїстичних прагнень, кожен епізод якої проживаємо як увертюру до наступного, вона не дає нагоди замислитися про напрямок і сенс усього цього проживання» [1, с. 162]. На біографічному рівні прояви фрагментації життєвого досвіду, на нашу думку, пов'язані з ціннісними орієнтаціями. Людині складно визначити, які саме цінності є справді значущими: які належать їй особисто, які поділяються колективним «ми», а які відносяться до «інших». Через це стає

непросто оцінити змістове наповнення події – зрозуміти її важливість, доцільність і місце у власній картині світу.

Іншим важливим аспектом фрагментації є множинність соціальних ролей та ідентичностей. Сучасна особистість функціонує у різних соціальних контекстах – професійному, сімейному, віртуальному, культурному – кожен з яких висуває власні вимоги та норми поведінки. Це призводить до формування ситуативних ідентичностей, які не завжди узгоджуються між собою. Про це йдеться у праці М. Фуко «Археологія знання» [17], де зазначено, що суб'єкт сучасності формується через множинні дискурсивні практики влади та знання, а це зумовлює його внутрішню неоднорідність. Автор сформулював новий аналітичний інструментарій для аналізу сукупності дискурсивних практик і правил, які визначають, що вважається нормальним, істинним або девіантним у конкретну історичну епоху. Тому, М. Фуко переконаний, істина – не відкривається «мислячим суб'єктом», а формується соціальними практиками, які задають правила, норми та критерії, згідно з якими суспільство розуміє хто, де, і що має право говорити» [17, с. 81–87]. Сьогодні таку тезу актуалізує В. Кириченко: «Нестійкість ідентифікації та постійна рольова варіативність не дають пересічній людині сконструювати монументальну картину світу, побудувати стійкий ціннісно-смысловий каркас, який слугуватиме основою індивідуальної та колективної інтерпретації світу. У сучасну інформаційну епоху не можна нічого приймати за основу, за істину, потрібно постійно перевіряти інформацію, уточнювати факти, валідизувати знання» [7, с. 258].

Фрагментація також виявляється у порушенні часової структури досвіду. Минуле, теперішнє і майбутнє втрачають свою логічну послідовність і взаємозв'язок. Орієнтація на короткострокові цілі та швидкі результати витісняє перспективне планування, що ускладнює формування стабільних життєвих стратегій. За Е. Гідденсом, «самоідентичність стає

рефлексивним проєктом індивіда» [5]. Це змушує людину постійно переглядати власні рішення, переосмислювати власний досвід і життєві стратегії, що може призводити до внутрішніх конфліктів, тривожності та емоційного виснаження.

Проаналізовані прояви фрагментації життєвого досвіду, дають можливість передбачити їх результати для особистості. І одним із ключових наслідків, на наш погляд, є криза ідентичності, яка виникає через нездатність інтегрувати різноманітні життєві досвіди в єдину систему знань. Особистість опиняється у ситуації постійного вибору між альтернативними моделями поведінки та самовизначенням, що ускладнює формування стійкого «Я-образу». «Згодом, коли людині треба конче відчувати, або ж створити зв'язок з тією або іншою людською спільнотою, вона з необхідністю повинна звертатися й до тих своїх атрибутів, які поділяє з іншими людьми. І лише у тому разі, коли такі атрибути, не порушуючи особистої гідності людини, складають і частину того, що вона називає «бути самою собою», вони можуть бути підставою для формування її ідентичності», – доводять автори колективної розвідки «Криза ідентичності: історико-філософський контекст» [8, с. 307].

Фрагментація також спричиняє втрату смислової цілісності життєвого досвіду. Розрив між окремими подіями та відсутність їх внутрішнього зв'язку ускладнюють формування життєвої перспективи та довгострокових цілей. У результаті знижується здатність особистості до стратегічного планування, а життєва діяльність набуває ситуативного характеру, коли довготривалі орієнтири поступаються місцем короткочасним і нестійким формам життєвого вибору.

Ще одним важливим наслідком є зростання психологічної напруги та відчуття екзистенційної невизначеності. Сучасна людина стикається не тільки з загрозою втрати ідентичності під впливом соціальних трендів, а й із

реальними викликами – економічними, правовими, політичними та культурними. Чим більше вона дізнається, тим чіткіше усвідомлює близькість цих загроз: відчуття нестабільності стає постійним, ніби життя відбувається на межі ризику. Не всі здатні адаптуватися до такого рівня невизначеності. Багато хто перебуває у стані перевантаження, витрачаючи значні ресурси на аналіз потоку даних, намагаючись зберегти хоча б відносно стабільне бачення світу.

Водночас фрагментація життєвого досвіду не має виключно негативного характеру. Вона відкриває нові можливості для самоконструювання особистості, розширює спектр життєвих виборів і сприяє розвитку гнучкості та адаптивності. Сучасна людина отримує змогу вільніше змінювати життєві стратегії, експериментувати з ідентичностями та шукати нові форми самореалізації.

Таким чином, наслідки фрагментації життєвого досвіду є суперечливими: з одного боку, вони пов'язані з кризою ідентичності, втратою цілісності та зростанням невизначеності, а з іншого – створюють умови для розвитку нових форм особистісної свободи та самовираження. Це зумовлює необхідність пошуку ефективних стратегій інтеграції досвіду та підтримки внутрішньої цілісності особистості в умовах сучасного світу. Такі стратегії передбачають як індивідуальні зусилля особистості, так і вплив соціокультурних інституцій, спрямованих на підтримку смислової єдності людського буття.

На основі визначених стратегій можна виокремити ключові механізми, які сприяють відновленню цілісності особистості та забезпечують її ефективне функціонування в умовах сучасного фрагментованого світу: рефлексія, наративна інтеграція, освіта, комунікація та ціннісна орієнтація.

1. Розвиток рефлексії як здатності особистості до осмислення власного досвіду, його структурування та інтеграції у цілісну систему смислів.

Рефлексивна діяльність дозволяє не лише усвідомлювати окремі життєві події, але й встановлювати зв'язки між ними, формуючи послідовний і логічно узгоджений образ власного життєвого шляху. «Людина також усвідомлює свій реальний теперішній стан, соціальну ситуацію й найближче оточення, в якому вона живе на даний момент часу, приймає важливі рішення, обирає послідовність власних соціальних дій, ідентифікуючи себе з певними цінностями. Людина, крім того, планує майбутні власні дії, які мають змінити навколишній життєвий світ і власну особистість на краще, що включає у себе й конструювання власної ідентичності. Минулі, теперішні й майбутні аспекти ідентичності взаємопов'язані між собою», – зазначають сучасні філософи [8, с. 152].

2. Формування наративної цілісності, тобто здатності інтерпретувати власне життя як послідовну історію. Конструювання особистісного наративу сприяє інтеграції різноманітних досвідів у єдину смислову структуру, що дозволяє особистості відчувати безперервність свого існування, бо трансформує розпорошені події життя в цілісну, осмислену історію (самоідентичність). Це допомагає пов'язати минуле, теперішнє та майбутнє, надаючи сенсу вчинкам і переживанням [15].

3. Роль освіти та культури у формуванні цілісного світогляду. Освітні практики, орієнтовані на розвиток критичного мислення, сприяють здатності особистості аналізувати інформаційні потоки, відрізняти суттєве від другорядного та інтегрувати знання у цілісну систему. У цьому аспекті «важливо досліджувати, як освітні практики можуть бути трансформовані для подолання наявних нерівностей і сприяння більш інклюзивному навчанню. Також слід враховувати партисипативні методології, які залучають усіх учасників освітнього процесу до створення ефективних рішень для кожної навчальної спільноти» [20, с. 190].

4. Соціальні комунікації також відіграють важливу роль у подоланні фрагментації. Діалог, як форма взаємодії, сприяє узгодженню різних точок зору та формуванню спільних значень. На важливості комунікативної раціональності як основи соціальної інтеграції та взаєморозуміння наголошує Ю. Габермас. Сучасне суспільство спрямоване на майбутнє і тому індивіди формують волю стосовно спільного проєктування ідентичності, що «може ґрунтуватися на усвідомленні всезагальних і рівних шансів на участь у таких комунікативних процесах, у яких утворення ідентичності відбувається як безперервний процес навчання» [4, с. 93-100].

5. Формування стійких ціннісних орієнтацій, які можуть виступати інтегруючим чинником життєвого досвіду. Наявність внутрішньо узгодженої системи цінностей дозволяє особистості зберігати стабільність у ситуаціях зміни соціоцивілізаційних орієнтирів. Так, А. І. Бойко та А. О. Бойко наголошують на ролі цінностей як основи культурної ідентичності в умовах сучасних трансформацій: «Цінності глибоко впливають на світогляд, мотивацію і психологічне благополуччя індивіда. В умовах змін і невизначеності система цінностей стає психологічною основою, що допомагає людям орієнтуватися у світі, робити вибір і зберігати почуття власної ідентичності» [2, с. 169].

Таким чином, подолання фрагментації життєвого досвіду передбачає комплексний підхід, що поєднує індивідуальні та соціокультурні стратегії і ключові механізми збереження особистісної цілісності.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що фрагментація життєвого досвіду є однією з ключових характеристик існування особистості в умовах сучасних суспільних змін та нових соціоцивілізаційних орієнтирів, зумовлена комплексом чинників, серед яких провідне місце займають цифровізація соціального простору, глобалізаційні процеси, прискорення темпів життя та зростання соціальної невизначеності.

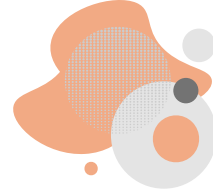
З'ясовано, що фрагментація проявляється на різних рівнях буття особистості – біографічному, соціальному та когнітивному. Вона виявляється у переривчастості життєвого шляху, множинності соціальних ролей та ідентичностей, а також у порушенні часової та смислової цілісності досвіду. Такий стан ускладнює формування узгодженого «Я-образу» та стабільної життєвої стратегії. Але наслідки фрагментації мають амбівалентний характер. З одного боку, вони пов'язані з кризою ідентичності, втратою внутрішньої цілісності, зростанням тривожності та екзистенційної невизначеності. З іншого боку, фрагментація відкриває нові можливості для самоконструювання особистості, розширює спектр життєвих виборів і сприяє розвитку гнучкості та адаптивності.

Доведено, що подолання фрагментації життєвого досвіду можливе за умови застосування комплексних стратегій, які поєднують індивідуальні та соціокультурні механізми. А також обґрунтовано механізми збереження особистісної цілісності в умовах суспільних змін, серед яких ключове місце займають рефлексія, комунікація, утвердження системи ціннісних орієнтацій та формування наративної цілісності.

Робота не вичерпує весь комплекс можливих досліджень. Перспективи подальших наукових розробок пов'язані з поглибленим аналізом механізмів інтеграції досвіду, а також із вивченням ролі конкретних соціальних інституцій у підтримці цілісного розвитку особистості в умовах динамічного та фрагментованого світу.

Список використаних джерел

1. Бауман З. Плинні часи. Життя в добу непевності / пер. з пол. А. Марчинський. Київ : Критика, 2013. 176 с. ISBN 978-966-8978-72-2
2. Бойко А. І., Бойко А. О. Система цінностей як фундамент культурної ідентичності в сучасному суспільстві: огляд основних проблем.

Культурологічний альманах. 2024. № 4. С. 166–177. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.4.19>

3. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О. Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика : монографія. Львів-Торунь : Liha-Pres, 2022. 460 с. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-250-3>

4. Габермас Ю. До реконструкції історичного матеріалізму / пер. з нім. В. Куплін. Київ : Дух і літера, 2014. 320 с. URL: <https://ars.vntu.edu.ua/index.php/ars/catalog/book/378>

5. Гідденс Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя / пер. з англ. Н. Поліщук. Київ : Альтерпрес, 2004. 100 с. ISBN 966-542-260-X

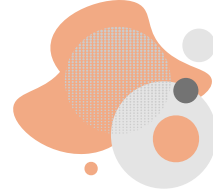
6. Ідентичність людини: філософсько-антропологічний аналіз : монографія / за ред. В. П. Загороднюка. Київ : Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, 2023. 296 с. ISBN 978-617-14-0163-1

7. Кириченко В. В. Особистість у сучасному інформаційному суспільстві: монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 245 с. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/33026>

8. Криза ідентичності: історико-філософський контекст : монографія / відп. ред. В. В. Лях. Київ : Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, 2021. 401 с. ISBN 978-966-02-9770-8

9. Лукашов О. О., Круглов К. О., Омелянюк С. М., Лисничка І. П. Соціально-психологічні особливості розвитку особистості в сучасних умовах трансформаційного суспільства. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи*. 2024. № 3. С. 60–68. DOI: <https://doi.org/10.33216/2219-2654-2024-65-3-1-60-68>

10. Маринець Н. В., Пугачов В. М., Балинська О. М. Філософія буття людини в сучасних умовах. *Освітній дискурс*. 2023. Випуск 44 (4-6). С. 52–61. DOI: [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.44\(4-6\)-5](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.44(4-6)-5)

11. Мороз О., Саволайне, І., Козловець М. Філософські аспекти глобалізації та їхній вплив на культурну ідентичність. *Вісник гуманітарних наук*. 2025. № 3-4. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14974209>
12. Огороднійчук Ю. Віртуальна реальність як феномен та її вплив на буття людини. *Humanities Studies*. 2024. Випуск 20 (97). С. 83–92. DOI: <https://doi.org/10.32782/hst-2024-20-97-10>
13. Перетворення буття людини і соціуму в контексті сучасного цивілізаційного розвитку : монографія / за ред. З. Е. Скринник, А. Ф. Карася. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. 302 с. ISBN 978-617-10-0890-8
14. Проблема людини в українських реаліях: есенційні та екзистенційні виміри : монографія / за ред. В. П. Загороднюка. Київ : Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, 2020. 268 с. ISBN 978-966-02-9436-3
15. Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник розвитку особистості : монографія / за ред. Н. В. Чепелевої. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 276 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1564/1/Chepeleva_860-end.pdf
16. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо: нарис феноменологічної онтології / пер. В. Лях, П. Таращук. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. 855 с. URL: <https://ars.vntu.edu.ua/index.php/ars/catalog/book/580>
17. Фуко М. Археологія знання / пер. з фр. В. Шовкун. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 326 с. ISBN 966-500-044-6
18. Bauman Z. Educational Challenges of the Liquid-Modern Era. *Diogenes*. 2003. Volume 50. Issue 1. P. 15–26. URL: <https://doi.org/10.1177/039219210305000103>
19. Kaluha V., Ishchenko O., Koliada O., Puhach V., Sierova Y., Yukhymenko N., Levchenko L. Philosophical analysis of the concept human situation. *Wisdom*. 2022. № 4 (24). P. 63–71. DOI: <https://doi.org/10.24234/wisdom.v24i4.827>

20. Kravchenko O., Levchenko L., Yukhymenko N., Ratsul O., Bilyk Y. Problematic issues in distance education from the perspective of critical theory of society. Ideology, alienation, and power in learning contexts. *Interacción Y Perspectiva: Revista de Trabajo Social*. 2025. Vol. 15. № 2. P. 485–493. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15080412>

21. Krylova S., Krylova V., Manoylo N., Gerasymova E., Tabler T. Knowledge and power relationships between artificial intelligence and the human condition: reflections from contemporary social philosophy. *Interacción y Perspectiva Revista de Trabajo Social*. 2024. Vol. 14. № 2. P. 360–370. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10909683>